

Савченко Є. Ю.,

аспірант кафедри приватного права
Національного університету «Києво-Могилянська академія»

ЦИФРОВІ РЕЧІ, ЦИФРОВІ АКТИВИ, ВІРТУАЛЬНІ АКТИВИ ТА ЦИФРОВІ ТОКЕНИ: РОЗМЕЖУВАТИ НЕ МОЖНА КОНСОЛІДУВАТИ

Анотація. Автором розглянуто питання співвідношення понять та сутності цифрових речей, цифрових активів, віртуальних активів та цифрових токенів через призму їх економічної та правової природи, положень актів нормативного характеру України та Європейського Союзу, міжнародних та європейських організацій, а також позицій вітчизняних вчених-правників.

В цілому з'ясовано, що вітчизняні правники-науковці, законодавці та практики не мають однозначної відповіді на порушене в даній праці питання. Це зумовлено різноманітними факторами, в тому числі, унікальністю та комплексністю приватно-правової природи віртуальних активів в юридичному контексті, яка відносно донедавна була невідома вітчизняній правовій науці.

У статті окреслено проблематику, яка полягає у відсутності законодавчих розмежувань дефініцій та природи цифрових речей, цифрових активів, віртуальних активів та цифрових токенів, а також комплексних цивільно-правових досліджень відносно зазначеної проблематики. На думку автора, така нормативно-правова прогалина разом з недостатнім станом наукової розробки, в результаті спричиняє правову невизначеність в аспекті розуміння природи відповідних цифрових інструментів та, як наслідок, може мати негативний вплив на можливі способи їх використання учасниками цивільних правовідносин та захисту останніми свої прав.

На основі проведеного аналізу дефініцій та природи цифрових речей, цифрових активів, віртуальних активів та цифрових токенів, у статті доведено, що вказані об'єкти мають спільні риси такі як існування в цифровому середовищі та наявність економічної цінності, вимірюваної в грошовому еквіваленті. Проте, цифрові речі та цифрові активи не можуть ототожнюватись виходячи з їх сутності, а також родових та видових характеристик, з віртуальними активами та цифровими токенами. Варто зазначити, що цифрові речі та цифрові активи є тотожними категоріями за своєю сутністю, але їх можна розрізнити за природою походження: цифрові речі є юридичною категорією, яка описує дану сутність з точки зору об'єкта цивільних прав, тоді як цифрові активи мають переважно економічну природу і характеризуються, зокрема, як одиниці бухгалтерського обліку. Цифрові речі та цифрові активи, у свою чергу, є родовими категоріями по відношенню до віртуальних активів, які виступають видовою категорією в даному контексті. Аналогічно, цифрові токени можна розглядати як видову категорію віртуальних активів, які є родовою категорією у наведеному співвідношенні.

Ключові слова: цифрова річ, цифровий актив, віртуальний актив, криптоактив, цифровий токен, віртуальна валюта, криптовалюта, правовий режим віртуальних активів.

Savchenko Ye. Yu. Digital objects, digital assets, virtual assets, and digital tokens: to differentiate or consolidate

Abstract. The author examines the relationship between the concepts and essence of digital things, digital assets, virtual assets, and digital tokens through the lens of their economic and legal nature, as well as the provisions of normative acts of Ukraine and the European Union, international and European organizations, and the positions of domestic legal scholars.

Overall, it has been determined that domestic legal scholars, legislators, and practitioners do not have a definitive answer to the issue raised in this work. This ambiguity is due to various factors, including the uniqueness and complexity of the private-law nature of virtual assets in a legal context, which has been relatively unknown to domestic legal science until recently.

The article outlines the problems associated with the lack of legislative distinctions between the definitions and nature of digital things, digital assets, virtual assets, and digital tokens, as well as the absence of comprehensive civil-law research on this issue. According to the author, this normative-legal gap, along with the insufficient level of scientific development, results in legal uncertainty in understanding the nature of these digital instruments, which, in turn, negatively affects the potential methods of their use by participants in civil legal relations and the protection of their rights.

Based on the analysis of the definitions and nature of digital things, digital assets, virtual assets, and digital tokens, the article demonstrates that these objects share common features, such as existence in a digital environment and the presence of economic value measured in monetary terms. However, digital things and digital assets cannot be equated with virtual assets and digital tokens due to their essence and the differences in their generic and specific characteristics. It is worth noting that digital things and digital assets are similar categories in essence, but they can be distinguished by their origin: digital things are a legal category describing this essence from the perspective of civil law objects, whereas digital assets primarily have an economic nature and are characterized, in particular, as units of accounting. Digital things and digital assets, in turn, are generic categories concerning virtual assets, which act as a specific category in this context. Similarly, digital tokens can be regarded as a specific category of virtual assets, which are a generic category in this relationship.

Keywords: *digital item, digital asset, virtual asset, crypto-asset, digital token, virtual currency, cryptocurrency, legal framework of virtual assets.*

Вступ. Цифрові технології стали невід'ємною частиною нашої життєдіяльності завдяки їх глобальній інтеграції у суспільні відносини.

Постійний розвиток цифрових технологій спричинив появу нових інструментів – віртуальних активів, які стали одним з найпоширеніших цифрових об'єктів, що використовуються в приватно-правовому обороті. Попри поширеність віртуальних активів в економічних відносинах, питання їх сутності в юридичному контексті часто залишається незрозумілим як для самих суб'єктів правовідносин, так і для державних інституцій. Насамперед це пов'язано з універсальністю та новизною феномену віртуальних активів, що призводить до відсутності усталеної практики використання уніфікованого понятійного апарату в цивільно-правовому обороті, а також до браку або недосконалості законодавчої бази щодо регулювання ринку віртуальних активів, що ускладнює розуміння юридичної природи даного інструменту.

Варто констатувати, що станом на сьогодні в приватно-правовому обороті, діловій практиці, звітах міжнародних та європейських організацій, а також в науковій доктрині використовується безліч термінів для позначення віртуальних активів або їх різновидів: криптоактиви, цифрові активи, віртуальні валюти, цифрові валюти, криптовалюти, токени – це далеко не виключний перелік вживаних дефініцій. Водночас слід зазначити, що українські науковці глибоко дослідили питання співвідношення понять та сутностей «віртуальні активи», «криптоактиви» та «криптовалюти», дійшовши здебільшого висновку, що «віртуальні активи» та «криптоактиви» є тотожними категоріями, в той час як «криптовалюти»

є одним з їх різновидів¹. Натомість, питання співвідношення сутностей «цифрові речі», «цифрові активи», «віртуальні активи» та «цифрові токени», залишилось недостатньо дослідженим серед вітчизняних науковців-правників, що разом з відсутністю чинних законодавчих актів, які встановлюють особливості правового режиму віртуальних активів, створює плутанину для дослідників, учасників цивільних відносин та державних інституцій, які часто ототожнюють усі або більшість із зазначених понять, тим самим уподібнюючи їхню сутність.

Невизначеність аспекту термінологічного апарату та відмінностей природи зазначених вище цифрових явищ, може спричинити суттєві проблеми як в науковій, так і в законодавчій та практичній сферах, що, в свою чергу, може мати негативний вплив на використання відповідних об'єктів в приватно-правовому обігу, що підкреслює особливу **актуальність** даного дослідження.

З огляду на зазначене, автором розглянуто питання співвідношення понять та сутності цифрових речей, цифрових активів, віртуальних активів та цифрових токенів, через призму їх економічної та технологічної природи, дефініцій, які використовуються європейськими та міжнародними організаціями, науковцями, а також через призму положень нормативних актів у сфері регулювання віртуальних активів. Це дозволяє провести всебічне дослідження, враховуючи як цивілістичний аспект, так і економічний аналіз права. Слід зазначити, що при написанні статті використано як загальнона-

¹ Автор підтримує запропонований підхід та використовує терміни «віртуальні активи» та «криптоактиви» як синоніми по тексту даної статті.

укові, так і спеціальнонаукові **методи дослідження**.

В цілому з'ясовано, що вітчизняні правники-науковці, законодавці та практики не мають однозначної відповіді на порушене в даній праці питання. Це зумовлено різноманітними факторами, в тому числі, унікальністю та комплексністю приватно-правової природи віртуальних активів в юридичному контексті, яка відносно донедавна була невідома вітчизняній правовій науці.

При цьому слід зауважити, що, зокрема, Р.А. Майданик, Дмитрик О.О., Логойда В.М., Некіт К.Г., Кудь О.О. та Самсін Р.І., вивчали різноманітні наукові та практичні аспекти, що стосуються понять та правового статусу віртуальних активів, цифрових речей, токенизованих активів та токенів, переважно в аспекті аналізу праць вітчизняних вчених, практик та підходів окремих іноземних юрисдикцій, законопроектів, зареєстрованих Верховною Радою України до 2022 року, законодавства або рекомендацій у сфері запобігання та протидії відмиванню доходів або ж через призму Закону України «Про віртуальні активи» від 17.02.2022 № 2074-IX (надалі – Закон № 2074-IX) [1].

Разом з тим, автором не було виявлено праць науковців, які комплексно досліджували питання співвідношення наступних понять та сутностей: «цифрові речі», «цифрові активи», «віртуальні активи», та «цифрові токени», в контексті, зокрема, звітів міжнародних та європейських організацій, які, в тому числі, зосереджують увагу на тлумаченні походження та природи зазначених цифрових інструментів, положення Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо розширення кола об'єктів цивільних прав» від 10.08.2023 № 3320-IX [2] та Регламенту (ЄС) 2023/1114 Європейського Парламенту та Ради від 31 травня 2023 року про ринки криптоактивів (надалі – Регламент (ЄС) 2023/1114)) [3]. Відтак, дане дослідження можна вважати, без будь-яких перебільшень, унікальним.

В результаті, правовий контекст дослідження характеризується недостатнім станом нормативної та **наукової розробки**. В нормативному контексті це виражено відсут-

ністю дефініцій та положень, що визначають особливості існування або обігу «цифрових активів» та «цифрових токенів», а в контексті наукової розробки – відсутністю аналогічних досліджень у вигляді дисертаційного характеру та наукових статей.

У статті окреслено **проблематику**, яка полягає у відсутності законодавчих розмежувань дефініцій та природи цифрових речей, цифрових активів, віртуальних активів та цифрових токенів, а також комплексних цивільно-правових досліджень відносно зазначеної проблематики. На думку автора, така нормативно-правова прогалина разом з недостатнім станом наукової розробки, в результаті спричиняє правову невизначеність в аспекті розуміння природи відповідних цифрових інструментів та, як наслідок, негативно впливає на можливі способи їх використання учасниками цивільних правовідносин та захисту останніми свої прав.

Автор пропонує практичні шляхи вирішення окресленої проблематики, що вказує на наявність не лише теоретичних, а й практичних **результатів дослідження**. Теоретичний аспект полягає у формуванні розуміння того, як розмежувати сутність цифрових речей, цифрових активів, віртуальних активів та цифрових токенів. Варто зауважити, що результати можуть бути використані в правотворчій діяльності при розробці нових норм права, що встановлюють особливості правового режиму віртуальних активів, а також під час формування правозастосовчої практики органами судової влади, що обумовлює практичний аспект дослідження.

Мета статті полягає в тому, щоб надати вичерпну відповідь на назріле питання щодо співвідношення понять та сутності цифрових речей, цифрових активів, віртуальних активів та цифрових токенів, тим самим забезпечивши правову ясність у регулюванні цивільно-правового обігу відповідних цифрових інструментів.

Виклад основного тексту. Досягнення ринкової капіталізації віртуальних активів позначки 1,5 мільярда доларів США в кінці травня 2013 року [6] значно підвищило інтерес до криптовалют з боку громадян, підприємців та державних органів. Зрос-

тання попиту сприяло подальшому розвитку криптоіндустрії, що, зокрема, призвело до ширшого залучення користувачів віртуальних активів. Свого піку ринкова капіталізація віртуальних активів, яка досягла приблизно 3 трильйони доларів США, сягнула в листопаді 2021 року, перед початком спаду на початку 2022 року [7], коли капіталізація опустилась на рівень приблизно 1 трильйона доларів США. У 2023 році капіталізація відновила зростання і наразі становить приблизно 2,19 трильйони доларів США [8].

Стрімкий розвиток технологій та крипто-ринку призвів не лише до значного зростання ринкової капіталізації, але й стимулював появу нових віртуальних активів та їх різновидів. Варто зазначити, що кількість віртуальних активів на ринку збільшувалася надзвичайно швидкими темпами – з менш ніж 70 у 2013 році до понад 1 000 у 2017 році та більш ніж 10 000 у 2022 році [9].

В таких умовах ринок віртуальних активів не міг залишатись поза увагою державних інституцій, європейських та міжнародних організацій, які неодноразово намагалися розтлумачити понятійний апарат, пов'язаний з існуванням та обігом віртуальних активів, сформулювати їх базові характеристики, а також врегулювати правовий статус віртуальних активів.

Не виключенням стала і Україна, де з 2014 і по сьогодні державні органи та законотворці неодноразово намагались розкрити сутність віртуальних активів або їх окремих категорій та надати відповідним цифровим інструментам належні дефініції. Важливим етапом на даному шляху стала публікація Закону № 2074-IX в офіційних виданнях у березні 2022 року. Відповідно до пункту 1) частини першої статті 1 Закону № 2074-IX [1], віртуальним активом є нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі. Існування та оборотоздатність віртуального активу забезпечується системою забезпечення обороту віртуальних активів. Віртуальний актив може посвідчувати майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав. При цьому, Закон № 2074-IX визначає правовий режим вірту-

альних активів та поділяє їх на дві категорії: незабезпечені віртуальні активи, які не посвідчують майнових прав та забезпечені віртуальні активи, які посвідчують майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав (частина друга та третя статті 4). Серед забезпечених віртуальних активів згаданий Закон виділяє фінансові віртуальні активи, які можуть бути забезпеченими валютними цінностями або цінними паперами чи деривативними фінансовими інструментами (частина шоста статті 4). Під забезпеченням віртуального активу розуміється посвідчення ним майнових прав, зокрема прав вимоги на інші об'єкти цивільних прав. Забезпечення віртуальних активів не є забезпеченням виконання зобов'язання. Під посвідченням майнових прав розуміється підтвердження права власника забезпеченого віртуального активу вимагати об'єкт забезпечення. Об'єктом забезпечення віртуального активу є інший об'єкт цивільних прав, права вимоги на який посвідчує такий віртуальний актив. Об'єкт забезпечення віртуального активу визначається правочинном, згідно з яким такий віртуальний актив створено. Майнові права, зокрема права вимоги, на об'єкт забезпечення віртуального активу передаються набувачу такого віртуального активу (частина четверта та п'ята статті 4 Закону № 2074-IX).

Варто зазначити, що при визначенні поняття віртуальних активів та їх правового статусу, Закон № 2074-IX не оперує термінами «цифрові активи» або «цифрові токени», при цьому надаючи доволі детальну дефініцію терміну віртуальні активи та характеристику їх правового статусу. У цьому контексті цікавою є думка Логойди В.М., який досліджував цивільно-правову природу криптовалют, згідно з якою забезпечені та незабезпечені віртуальні активи в розумінні згаданого закону слід прирівнювати до криптовалют та криптовалют відповідно, зважаючи, зокрема, на те, що частина токенів посвідчує майнові права на певні фізичні або цифрові активи [10].

На відміну від Закону № 2074-IX, Регламент (ЄС) 2023/1114, що є першим в світі комплексним нормативно-правовим актом,

що регулює ринок віртуальних активів, визначає криптоактив як цифрове представлення вартості або права, яке можна передавати та зберігати в електронному вигляді за допомогою технології розподіленого реєстру або подібної технології (пункт 5 частини першої статті 1). При цьому, Регламент класифікує криптоактиви на три типи: (i) криптоактиви, які прагнуть стабілізувати свою вартість шляхом прив'язки до однієї офіційної валюти та визначені в Регламенті як «токени електронних грошей», (ii) «токени з прив'язкою до активів», які прагнуть стабілізувати свою вартість шляхом прив'язки до іншої вартості або права, або їх комбінації, включаючи одну або кілька офіційних валют, (iii) криптоактиви, які не є вищепереліченими токенами, і охоплюють широкий спектр криптоактивів, включаючи утилітарні токени, що призначені лише для надання доступу до товару чи послуги, що надаються його емітентом. До криптоактивів також віднесено унікальні та невзаємозамінні токени (NFT), включаючи цифрове мистецтво та колекційні предмети, а також криптоактиви, що представляють послуги або фізичні активи, які є унікальними та невзаємозамінними, хоча вони й виключені з сфери дії зазначеного Регламенту.

Слід зазначити, що відповідно до положень Регламенту (ЄС) 2023/1114, емітент здійснює емісію токенів електронних грошей за номінальною вартістю, на суму, що дорівнює сумі фактично отриманих ним грошових коштів, тобто в пропорції 1:1. В свою чергу, емітент токенів з прив'язкою до активів створює та підтримує резерв активів, до яких прив'язаний відповідний токен. При цьому, сукупна вартість такого резерву має бути щонайменше рівною сукупній вартості прав вимоги власників токенів з прив'язкою до активів, що перебувають в обороті, до емітента.

Важливо зауважити, що за запитом власника токена електронних грошей, емітент цього токена приймає на себе зобов'язання у будь-який час і за номінальною вартістю викупити токен електронних грошей, виплативши власнику токена електронних грошей його грошову вартість у коштах, відмінних від електронних грошей (частина 4 статті 49

Регламенту (ЄС) 2023/1114). При цьому емітент токена з прив'язкою до активів зобов'язаний здійснити погашення відповідного токена на вимогу його власника, що може бути пред'явлена в будь-який момент, шляхом сплати грошових коштів, які не є електронними грошима, за ринковою вартістю такого токена або шляхом передачі активів, до вартості яких прив'язані відповідні токени (частина 2 статті 39 Регламенту (ЄС) 2023/1114).

Регуляторні положення Регламенту (ЄС) 2023/1114 побудовані на принципі технологічної нейтральності, а тому криптоактиви, що підпадають під існуючі законодавчі акти Європейського Союзу щодо фінансових послуг, залишаються регульованими в рамках існуючого регуляторного середовища, незалежно від технології, яка використовується для їх випуску або передачі, а не в рамках згаданого Регламенту. Відповідно, Регламент (ЄС) 2023/1114 прямо виключає зі своєї сфери застосування криптоактиви, які кваліфікуються як (i) фінансові інструменти, (ii) депозити, включаючи структуровані депозити, (iii) грошові кошти, за винятком випадків, коли вони кваліфікуються як токени електронних грошей, (iv) сек'юритизаційні позиції, (v) договори страхування життя чи інших видів страхування, (vi) пенсійні продукти чи схеми та схеми соціального захисту.

Що стосується використання терміну та концепції «цифрового активу», то Регламент (ЄС) 2023/1114 містить лише дві згадки з цього приводу, які стосуються виключень певних криптоактивів із сфери застосування зазначеної регуляції. Так, цифрові активи, випущені центральними банками, що виконують функції монетарних органів, включаючи гроші центрального банку в цифровій формі, або криптоактиви, випущені іншими державними органами, включаючи центральні, регіональні та місцеві адміністрації, не повинні підпадати під дію Регламенту (ЄС) 2023/1114. Це ж стосується і цифрових активів, що приймаються лише емітентом або оферентом і які технічно неможливо передати безпосередньо іншим власникам (схеми лояльності, де бали лояльності можна обміняти на вигоди лише в емітента або оферента цих балів).

Керуючись зазначеними положеннями Регламенту (ЄС) 2023/1114, можна констатувати існування поняття та сутності криптоактиву, що є всеохоплюючою категорією, яка, в свою чергу, включає в себе токени електронних грошей, токени з прив'язкою до активів, утилітарні токени, а також всі будь-які інші криптоактиви, що можуть бути передані іншим власникам відповідно до їх призначення та технічних характеристик. Крім того, Регламент визнає криптоактивами так звані «оцифровані» за допомогою технології розподіленого реєстру (іншої подібної технології) інструменти фінансових ринків, в тому числі, фінансові інструменти, депозити та грошові кошти, які не кваліфікуються як токен електронних грошей, проте виключає їх зі сфери свого регулювання.

Що стосується цифрових активів, то Регламент (ЄС) 2023/1114 не надає дефініцію даному терміну, використовуючи його в тексті преамбули. Разом з тим, користуючись методами індукції та дедукції, а також формально-юридичним методом дослідження, можна прийти до висновку, що законодавець використовує сутність «цифрового активу» в якості категорії, яка охоплює (i) криптоактиви (включаючи криптоактиви, які кваліфікуються як інструменти фінансових ринків), (ii) цифрові інструменти, що не можуть бути передані іншим власникам відповідно до природи їх існування, а також (iii) криптоактиви, що представляють цифрове мистецтво, послуги або фізичні активи, які є унікальними та невзаємозамінними, (iv) цифрові інструменти, випущені центральними банками в межах своїх монетарних функцій, (v) цифрові гроші, емітовані центральними банками та (vi) криптоактиви, емітовані державними органами.

Протилежної думки притримується Дмитрик О.О., яка приходить до висновку, що зазвичай віртуальний актив не має прямого відображення реальної вартості, або безпосередньої фінансової цінності в реальному світі. Авторка вважає, що головна відмінність віртуальних активів та цифрових активів полягає в тому, що цифрові активи мають реальну фінансову вартість і можуть бути обмінювані на реальні гроші або інші активи,

тоді як віртуальні активи, як правило, відображають об'єкти у віртуальному світі і можуть бути обмінювані в межах цього світу. Поряд із цим вартість і власність віртуальних активів є більш складнішою і, в багатьох випадках, вони визначені і обмежені правилами гри, власником децентралізованої платформи, обмінними платформами [11, с. 251]. На переконання Кудя О.О., цифровий актив є одним із видів токенизованого активу як поліфункціональний інструмент фіксації, обліку та управління майновими правами на активи, але який водночас надає значно більше можливостей його користувачеві внаслідок передачі частинами, можливості бути похідним інструментом, новим засобом управління правами та інших його властивостей. При цьому, Кудя О.О. визначає токенизований актив як вид віртуального активу, що існує виключно в системі обліку цифрових даних на базі технології розподіленого реєстру у вигляді запису з ідентифікатором інформації, що є похідною від первинного активу, а цифровий актив як інформаційний ресурс, похідний від права на цінність і такий, що обертається в розподіленому реєстрі у вигляді унікального ідентифікатора [12, с. 38].

В контексті глибинного аналізу природи та дефініції віртуальних активів, цифрових активів та цифрових токенів, особливої уваги заслуговує дослідження позицій міжнародних та європейських організацій з порушеного питання. Так, відповідно до звіту Банку міжнародних розрахунків (BIS Papers No 138), криптоактиви визначаються в якості виду цифрового активу приватного сектора, який виражається в основному за допомогою криптографії та технології розподіленого реєстру або подібної технології. Цифровим активом є цифровий інструмент, який не включає цифрові представлення фіатних валют, та випускається або представляється за допомогою технології розподіленого реєстру або подібної технології. Цифровий актив називається монетою або токеном. При цьому, токенизація – це процес створення цифрового представлення (токена) активу та розміщення його на розподіленому реєстрі. Інформація, збережена в токенизованій формі, може включати тип активу, деталі власності, оцінку,

правову основу, опціональність та вимоги до розрахунків, а також інші елементи, що забезпечують значні можливості налаштування для вибору емітентом та власником [7, с. 40–41]. Керуючись звітом Ради з фінансової стабільності, криптоактивом є вид цифрового активу приватного сектора, який в основному залежить від криптографії та технології розподіленого реєстру або подібної технології. В свою чергу цифровим активом є цифровий інструмент, що випускається або представлений за допомогою технології розподіленого реєстру або подібної технології та не включає цифрові представлення фіатних валют. Цифровим токеном вважається будь-яке цифрове представлення інтересу, яке може мати вартість, право на отримання вигоди або виконання певних функцій, або може не мати визначеного призначення чи використання. При цьому в звіті до цифрових токенів віднесено, зокрема, (i) цифрові засоби обміну, які не забезпечуються емітентом (наприклад, біткоїн), (ii) токени цінних паперів, (iii) токени, забезпечені активами, що представляють право власності на майно, (iv) так звані утилітарні токени, які використовуються для отримання доступу до товарів або послуг на певній цифровій платформі, або (v) невзаємозамінні токени, що використовуються як колекційні предмети чи інвестиційні інструменти [13, с. 3, 25]. Згідно звіту Робочої групи Європейської ради з системних ризиків (ESRB) з криптоактивів та децентралізованих фінансів, криптоактивом є вид цифрового активу приватного сектора, який в основному залежить від криптографії та технології розподіленого реєстру або подібної технології. Він може бути переданий і зберігається електронним шляхом. Разом з тим, цифровим активом визнається цифровий інструмент, що випускається або представлений за допомогою технології розподіленого реєстру або подібної технології. Це не включає цифрові представлення фіатних валют [14, с. 68].

В свою чергу, Європейське банківське управління (ЕВА) в тексті свого звіту із рекомендаціями для Європейської комісії щодо криптоактивів зазначає, що базова таксономія криптоактивів включає три основні категорії криптоактивів: платіжні/обмінні/валютні

токени, інвестиційні токени та утилітарні токени [15, с. 7].

Варто зазначити, що доволі ґрунтовний аналіз природи токенів здійснено у Робочих документах Міжнародного валютного фонду. Так, у вказаному документі зазначено, що в контексті цифрових технологій термін «токен» є метафорою того, чим токени є у фізичному світі, тобто об'єктами, які або представляють цінність (наприклад, токени казино), або надають доступ до іншого об'єкта (наприклад, жетони для гардеробу) чи до послуги (наприклад, старі телефонні жетони, які дозволяли користувачам здійснювати дзвінки з публічних телефонів). Через відсутність фізичної реальності токени просто представлені числом у реєстрі, яке символізує цінність. В свою чергу, правовий аналіз токенів може базуватися на таксономії токенів, яка розрізняє різні «рівні». Першою відмінністю в таксономії є розмежування між нативними токенами та іншими. Нативні токени регулюються протоколом DLT, існують виключно в блокчейні, не включають будь-яких прав та не мають зв'язків із будь-якою іншою реальністю поза їхнім віртуальним середовищем. Інші токени пов'язані з активами або послугами через смарт-контракти. Смарт-контракти визначають права, які мають власники токенів. Додатково можна розрізнити токени, що стосуються послуг і активів, які існують лише у віртуальному середовищі, та токени, що надають права на послуги й активи, які існують в матеріальному світі [15, с. 7, 25].

З технологічної точки зору токен є лише кодом, фрагментом інформації, що зберігається в електронному вигляді. По суті, токен – це просто значення, яке внесено до бази даних (DLT). В юридичному контексті токени можуть бути класифіковані як цифрові активи, частина більш широкої категорії нематеріальних активів. Токени є цифровими активами. Цифрові активи – це нематеріальні активи, які створюються, торгуються та зберігаються в цифровому форматі. Поняття цифрових активів є надто широким і може включати будь-яку інформацію, що зберігається в електронному вигляді, таку як програмне забезпечення та інші форми інтелектуальної власності. У свою чергу, цифрові

активи належать до класу нематеріальних активів. Класифікація токена як активу має наслідки: це означає, що токени можуть бути об'єктом права власності. У деяких правових системах може виникати невизначеність щодо класифікації нематеріальних об'єктів як активів або прав. Однак це питання не повинно виникати в контексті токенів: токени, а не права, є передусім цифровими об'єктами, частиною бази даних та програмного забезпечення. Таким чином, токени є нематеріальними об'єктами, а не правами. Отже, токени можуть бути власністю – вони підлягають виключному контролю з боку власника, що є однією з визначальних характеристик власності [15, с. 27–28].

Підсумовуючи позиції міжнародних та європейських організацій, можна прийти до висновку, що «цифрові активи» та «криптоактиви» співвідносяться між собою як видова та родова категорії – цифрові активи є цифровими інструментами, що випускаються або представлені за допомогою технології розподіленого реєстру або подібної технології, тоді як криптоактиви є лише різновидом цифрових активів приватного сектору, які можуть бути передані і зберігаються в електронній формі. При цьому, на думку вищевказаних організацій, цифрові активи не включають в себе цифрові представлення фіатних валют. Що стосується цифрових токенів, то вони фактично є аналогами токенів, які існують або існували в матеріальному світі та можуть представляти цінність самі по собі або надавати доступ до іншого активу чи послуги як віртуального, так і фізичного світу. Цифрові токени фактично виступають формою існування криптоактивів та їх родовою категорією, що є видом цифрових активів.

Розглядаючи питання сутності цифрових речей у цивільно-правовому контексті, слід в першу чергу проаналізувати зміни, що внесені до ЦКУ Законом України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо розширення кола об'єктів цивільних прав», щоб набув чинності 03 вересня 2023 року.

Так, вказаним Законом було розширено коло об'єктів цивільних прав, викладених в статті 177 ЦКУ, цифровими речами, сферою існування яких визначено цифрове серед-

овище, що обумовлює форму об'єктів, особливості набуття, здійснення та припинення цивільних прав і обов'язків щодо них. Крім того, ЦКУ було доповнено новою статтею 179¹, яка надає визначення поняттю «цифрової речі», до якої, зокрема, віднесено і віртуальні активи, як «блага, що створюється та існує виключно у цифровому середовищі та має майнову цінність». Важливо зазначити, що до категорії цифрової речі, окрім віртуальних активів, віднесено також цифровий контент та інші блага, щодо яких застосовується вказана дефініція. При цьому, особливості правового режиму цифрових речей визначаються законом. До цифрових речей застосовуються положення цього Кодексу про речі, якщо інше не встановлено цим Кодексом, законом або не впливає із сутності цифрової речі [2].

Як слушно зазначає Майданик Р.А., поняття цифрової речі ґрунтується на властивих будь-яким речам загальних ознаках, до яких відносять їх здатність бути приналежністю особи, перебувати в її правовому пануванні, мати економічну цінність і слугувати для використання, наскільки вони є складовими частинами майна, з урахуванням особливостей, які впливають із нематеріальної природи цифрової речі. Відповідно, цифрові дані, які не є складовою майна особи, не мають цінності, що піддається грошовій оцінці, або є невід'ємними від фізичної особи, не є цифровою річчю [17].

Керуючись зазначеним, можна прийти до висновку, що поняття цифрових речей є всеохоплюючим по відношенню до всіх інструментів, яким властиві ознаки існування в нематеріальному світі та економічної цінності. Фактично цифрова річ як цивільно-правова категорія є тотожною за своєю сутністю категорії цифрового активу, який має економічне походження.

Висновки. Підсумовуючи все вищевикладене, слід зазначити, що цифрові речі, цифрові активи, віртуальні активи та цифрові токени мають спільні риси такі як існування в цифровому середовищі та наявність економічної цінності, вимірюваної в грошовому еквіваленті. Проте, цифрові речі та цифрові активи не можуть ототожнюватись виходячи з їх сутності, а також родових та видових

характеристик, з віртуальними активами та цифровими токенами. Варто зазначити, що цифрові речі та цифрові активи є тотожними категоріями за своєю сутністю, але їх можна розрізнити за природою походження: цифрові речі є юридичною категорією, яка описує дану сутність з точки зору об'єкта цивільних прав, тоді як цифрові активи мають переважно економічну природу і характеризуються, зокрема,

як об'єкти та одиниці бухгалтерського обліку. Цифрові речі та цифрові активи, у свою чергу, є родовими категоріями по відношенню до віртуальних активів, які виступають видовою категорією в даному контексті. Аналогічно, цифрові токени можна розглядати як видову категорію віртуальних активів та форму існування останніх, які є родовою категорією у наведеному співвідношенні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про віртуальні активи : Закон України від 17.02.2022 р. № 2074-IX : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> (дата звернення: 20.08.2024).
2. Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо розширення кола об'єктів цивільних прав : Закон України від 10.08.2023 р. № 3320-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3320-20#Text> (дата звернення: 20.08.2024).
3. Regulation (EU) 2023/1114 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on markets in crypto-assets, and amending Regulations (EU) No 1093/2010 and (EU) No 1095/2010 and Directives 2013/36/EU and (EU) 2019/1937 : Regulation від 31.05.2023 р. № 2023/1114. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/1114/oj> (дата звернення: 20.08.2024).
4. Historical Snapshot – 27 May 2013 | CoinMarketCap. *CoinMarketCap*. URL: <https://coinmarketcap.com/historical/20130527/> (дата звернення: 20.08.2024).
5. Bank for International Settlements. Financial stability risks from cryptoassets in emerging market economies. 2023. 51 с. URL: <https://www.bis.org/publ/bppdf/bispap138.pdf> (дата звернення: 21.08.2024).
6. Number of cryptocurrencies 2013-2024 | Statista. *Statista*. URL: <https://www.statista.com/statistics/863917/number-crypto-coins-tokens/> (дата звернення: 21.08.2024).
7. Global Cryptocurrency Market Cap Charts. <https://www.coingecko.com>. URL: <https://www.coingecko.com/en/global-charts> (дата звернення: 21.08.2024).
8. Логойда В. М. Криптовалюти як об'єкт цивільних прав: порівняльно-правовий аналіз : дис. ... д-ра філософії в галузі права : 081. Ужгород, 2022. 287 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/45948> (дата звернення: 23.08.2024).
9. ДМИТРИК О. О. ВІРТУАЛЬНІ АКТИВИ І ЦИФРОВІ АКТИВИ: ДО ПИТАННЯ ПРО СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ. *Право та інноваційне суспільство*. 2023. Т. 2, № 17 (2021). С. 248–254. URL: [https://doi.org/10.37772/2309-9275-2021-2\(17\)-33](https://doi.org/10.37772/2309-9275-2021-2(17)-33) (дата звернення: 23.08.2024).
10. Кудь А. А. Феномен віртуальних активів: економіко-правовий аспект. *International Journal of Education and Science*. 2020. Т. 3, № 3. URL: <https://doi.org/10.26697/ijes.2020.3.3> (дата звернення: 23.08.2024).
11. The Financial Stability Board. Assessment of Risks to Financial Stability from Crypto-assets. 2022. 30 с. URL: <https://www.fsb.org/wp-content/uploads/P160222.pdf> (дата звернення: 23.08.2024).
12. ESRB Task Force on Crypto-Assets and Decentralised Finance. Crypto-assets and decentralised finance: Systemic implications and policy options. 2023. 77 с. URL: <https://www.esrb.europa.eu/pub/pdf/reports/esrb.cryptoassetsanddecentralisedfinance202305-9792140acd.en.pdf> (дата звернення: 23.08.2024).
13. European Banking Authority. Report on crypto assets with advice for the European Commission. 2019. 30 с. URL: <https://extranet.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/2545547/67493daa-85a8-4429-aa91-e9a5ed880684/EBA%20Report%20on%20crypto%20assets.pdf?retry=1> (дата звернення: 24.08.2024).
14. International Monetary Fund, Garrido J. M. Digital Tokens: A Legal Perspective. 2023. 67 с. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2023/07/28/Digital-Tokens-A-Legal-Perspective-537041> (дата звернення: 23.08.2024).
15. Майданик Р.А. ЦИФРОВА РІЧ: ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ПРИРОДА. *Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного, ІТ та Інтернет права* : Шоста всеукр. науково – практ. конф., м. Львів, 29 верес. 2022 р. Львів, 2022. С. 173–178. URL: <https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/11/Zbirnyk.pdf> (дата звернення: 24.08.2024).